

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **«Формування професійно
значущих якостей у майбутніх фахівців
спеціальної освіти»**

Виконала: здобувач вищої освіти
2 курсу, групи SoO1-M23z
спеціальності 016 Спеціальна освіта
спеціалізації 016.02 Олігофренопедагогіка
БАШИНСЬКА Юлія Юріївна

Керівник:
Дідик Н.М., кандидат психологічних
наук, доцент, доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ	7
1.1. Визначення поняття «професійно значущі якості».....	7
1.2 Професійно значущі якості майбутніх фахівців спеціальної освіти.....	15
Висновки до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ЗНАЧУЩИХ ЯКОСТЕЙ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	32
2.1 Методика і результати дослідження професійно значущих якостей майбутніх фахівців спеціальної освіти	32
2.2 Програма формування професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти.....	42
Висновки до розділу 2.....	55
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

У сучасних реаліях, коли суспільство стикається зі складними соціально-економічними викликами і перебуває в стані воєнних потрясінь, підготовка висококваліфікованих фахівців є критично важливим завданням. Держава потребує професіоналів, які здатні не лише виконувати професійні обов'язки на високому рівні, але й постійно вдосконалювати власний професійний потенціал, проявляти стресостійкість, ініціативність та прагнення до саморозвитку. Тому надзвичайно важливим стає формування в майбутніх фахівців професійно значущих якостей, що сприяють їх ефективній професійній діяльності.

Особливої актуальності ця проблема набуває у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти. Вони працюватимуть з дітьми з особливими освітніми потребами, тому повинні володіти досить високим рівнем гуманності, емпатії та доброзичливості.

Майбутній фахівець спеціальної освіти повинен власним прикладом демонструвати високий рівень емоційної стабільності, мотивації до професійного розвитку і вміння адекватно реагувати на стресові ситуації. Це обумовлює підвищені вимоги до формування у майбутнього спеціаліста таких якостей, як емпатія, саморефлексія, етичність, комунікативна компетентність і здатність до конструктивного вирішення конфліктів.

Заклади вищої освіти відіграють головну роль в цьому процесі, оскільки вони закладають основи професійної ідентичності і забезпечують розвиток потрібних навичок. Під час професійної підготовки майбутній фахівець спеціальної освіти не тільки опановує знання і уміння, але і формує особистісні якості, що дозволяють йому ефективно здійснювати майбутню професійну діяльність.

Вивчення процесу професійного становлення майбутніх фахівців спеціальної освіти, зокрема, формування їх професійно важливих якостей

сьогодні є досить актуальною проблемою. Становлення цих якостей у майбутніх фахівців оптимально реалізує ціннісні завдання в умовах інклюзивної освіти і сприятиме соціальній адаптації осіб із особливими освітніми потребами. Фахівці спеціальної освіти працюють з досить вразливою категорією – дітьми з особливими освітніми потребами, які потребують гуманності, підтримки, розуміння та прийняття, індивідуального підходу. Тому у професійній діяльності фахівця спеціальної освіти важливо володіти комплексом професійно значущих особистісних якостей.

Професійна підготовка майбутніх фахівців спеціальної освіти повинна бути різноплановою, інтегруючи знання і розвиток професійно важливих особистісних якостей. Лише такий комплексний підхід допоможе сформувати фахівців, які не лише зможуть ефективно здійснювати професійні обов'язки, але і власним прикладом сприятимуть гармонізації особистісного розвитку дітей із особливими освітніми потребами.

Проблему формування у фахівців спеціальної освіти відповідних професійно важливих якостей вивчали: Н.М. Басалюк, М.Г. Буйняк, Г. Гац, Т.О. Докучина, О.В. Колишкін, І. Кузава, С.П. Миронова, С.А. Михальська, М.С. Омельченко, Н. Павлишина, Л.О. Прядко, Н.В. Савінова, В.М. Синьов, Д.М. Супрун, В.В. Тарасова, М. Шеремет та ін. Разом з тим, ця проблема вивчена ще недостатньо через відсутність ґрунтовних досліджень щодо методологічного забезпечення формування професійно значущих характеристик майбутніх фахівців спеціальної освіти під час їх професійної підготовки.

Зважаючи на актуальність проблеми та її недостатнє вивчення нами обрано тему дослідження – **«Формування професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти»**.

Мета дослідження – вивчити особливості формування професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати поняття «професійно значущі якості».

2. Обґрунтувати професійно значущі якості майбутніх фахівців спеціальної освіти.

3. Експериментально вивчити особливості розвитку професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти.

4. Запропонувати програму розвитку професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Об'єкт дослідження – професійно значущі якості майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Предмет дослідження – методи і форми розвитку професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Методи дослідження: опитувальник особистісної зрілості О. С. Штепи, «Самоактуалізаційний тест» (САТ) Е. Шострома, опитувальник І. М. Юсупова, «Тест на визначення стресостійкості особистості» В. А. Семіченко, 16-факторний опитувальник Кеттелла, методика «Короткий індекс самоактуалізації» (SI) А. Джонса, Р. Крендела, методика «КОС-2» (В. Синявський, Б. Федоришин).

База дослідження. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи, здобувачі вищої освіти спеціальності 016 Спеціальна освіта.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці теоретичної основи розвитку професійно значущих якостей у майбутніх фахівців спеціальної освіти під час їх професійної підготовки, що може стати основою для написання наукових праць означеної проблематики.

Практичне значення. Розроблені у програмі методологічні основи розвитку професійно значущих якостей майбутніх фахівців спеціальної освіти можуть бути використані викладачами закладу вищої освіти при створенні практичних спецкурсів, тренінгів для розвитку професійно важливих характеристик майбутніх фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта під час їх професійної підготовки.

Апробація результатів дослідження: взято участь в одній Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю, одній звітній конференції студентів, опубліковано 1 наукову статтю за результатами дослідження.

Структура роботи: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел (73 найменування). Основний обсяг роботи складає 68 сторінок.

ВИСНОВКИ

На основі теоретико-експериментального дослідження проблеми формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців спеціальної освіти зроблено такі висновки:

1. Професійно значущі якості – це сукупність особистісних характеристик, інтелектуальних здібностей, емоційно-вольових рис, знань, умінь та навичок, що визначають успіх у професійній діяльності. Вони формуються у процесі навчання, практики і у професійній взаємодії, забезпечують здатність фахівців ефективно виконувати професійні обов'язки, адаптуватися до умов роботи і сприяти професійному розвитку

Виділяють такі основні групи професійно значущих якостей фахівців соціономічних професій: інтелектуальні, морально-етичні, емоційно-вольові, комунікативні, організаторські.

Якість професійної підготовки визначається не лише кількістю та змістом предметів, методів і форм організації освітнього процесу, але і розвитком в майбутніх фахівців пізнавальної діяльності і прагнення до професійної діяльності, формування здібності до інтегративного мислення, творчості, ініціативності та самостійності, що є основою для формування та інтеграції складових професійної підготовки (когнітивно-компетентнісного, професійно-мотиваційного, результативно-рефлексивного, операційно-діяльнісного).

2. Процес підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти повинен відбуватися в новій особистісно-орієнтованій парадигмі, в якій буде можливо актуалізувати професійно важливі особистісні якості фахівця, який буде зорієнтований на формування професійної компетентності, яка полягає у створенні системи професійних навичок та професійної культури у спілкуванні, професійної рефлексії, самоменеджменту і управління професійною діяльністю, що дозволятимуть досягнути професійного успіху, самоактуалізації, професійного зростання.

Професійно важливими рисами фахівця спеціальної освіти є: риси, що виражають ставлення фахівця до вихованців (доброта, любов до учнів, гуманізм, порядність); емоційні риси (емоційно-моторна стійкість, врівноваженість, емоційна виразність); соціальні потреби в спілкуванні із учнями, в оволодінні педагогічними знаннями, уміннями та навичками, у проведенні корекційно-виховної роботи із учнями, у постійному поповненні знань, у проведенні досліджень, у професійному самовихованні; інтелектуальні риси (спостережливість, уважність, кмітливість, глибина, критичність мислення, логічність, педагогічна допитливість, прогностичність розуму, творча уява); волеві риси (самоконтроль, цілеспрямованість, дисциплінованість, наполегливість, витримка, організованість, ініціативність); професійні якості (освіченість, педагогічний такт, педагогічна майстерність, інноваційність, самовиховання, самопрезентація); риси соціальної та професійно-педагогічної спрямованості (соціальна активність, громадянськість, вірність інтересам дітей з ООП, захопленість професією, творчість, упевненість, оптимізм, відповідальність, принциповість, професійна працездатність).

3. За результатами експериментального дослідження більшість професійно значущих характеристик майбутніх фахівців спеціальної освіти знаходяться на середньому рівні вираженості: самостійність, стресостійкість, відповідальність, комунікабельність, самоактуалізація, моральність, інтелектуальність, саморегуляція.

На переважно високому рівні розвитку професійно значущих характеристик особистості майбутніх фахівців спеціальної освіти знаходиться лише емпатійність та креативність. Організаторські здібності мають переважно середній рівень розвитку.

Високий рівень розвитку професійно значущих характеристик у майбутніх фахівців спеціальної освіти властивий лише для п'ятої частини опитаних, середній – для більше половини осіб, а низький притаманний для сьомої частини майбутніх фахівців. Властива незначна позитивна динаміка

розвитку професійно значущих якостей але до кінця навчання для більшості студентів не властивий високий рівень розвитку професійно значущих якостей. Тому це потребує постійного розвитку.

4. Пропонуємо програму для формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців спеціальної освіти «Я-майбутній професіонал». Метою програми є сформувати професійно значущі якості майбутніх фахівців спеціальної освіти. Завданнями програми є: розвивати уміння емоційної і поведінкової саморегуляції, самостійність та відповідальність; формувати стресостійкість та моральність поведінки; удосконалювати комунікабельність, організаційні здібності та емпатійність; розвивати уміння креативно вирішувати професійні завдання, активізувати інтелектуальні процеси; формувати прагнення до професійного саморозвитку і самоактуалізації.

Формами роботи у програмі є: тренінги особистісного зростання, тренінги сензитивності, тренінги комунікативності, тренінги емпатійності, тренінги ділового спілкування, психологічне консультування з проблеми професійного зростання, лекція, диспут, круглий стіл, майстер-класи.

Методами програми є: методи активного соціально-психологічного навчання (метод групової (спонтанної) дискусії, рольова гра, психогімнастичні вправи); ігрові методи (рольові ігри, ділові ігри, психологічні ігри, настільні соціально-профілактичні ігри); арттерапевтичні методи (казкотерапія, малюнкова терапія, музикотерапія та ін.); кейс-метод.

Ефективним для формування також будуть проблемні ситуації для розв'язання професійних ситуацій, різні форми освіти (формальна, неформальна, інформальна), тренінг формування професійно значущих якостей майбутніх фахівців спеціальної освіти.

Напрямами формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців спеціальної освіти є: психологічна практична підготовка (тренінги для розвитку емпатії, стресостійкості та здатності до емоційного самоконтролю, мають важливе значення для роботи з дітьми з ООП);

постійна практика, тобто включення майбутніх фахівців спеціальної освіти в реальні педагогічні ситуації, що дозволяє їм краще зрозуміти особливості професії і сформувати потрібні навички; навчання і професійне самовдосконалення протягом життя (курси підвищення кваліфікації, майстер-класи, участь у конференціях і семінарах, що допомагають майбутнім фахівцям розширювати свої знання та вдосконалювати методики роботи), підтримка з боку наставників (супровід педагогів з досвідом роботи формує в студентів практичні навички та допомагає уникати подібних помилок в професійній діяльності).

Перспективами подальших досліджень є апробація програми розвитку професійно значущих якостей майбутніх фахівців спеціальної освіти в закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П., Бондар В. І. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів ХХІ століття. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. Миколаїв, 2010. Вип. 1. С. 12–20.
2. Астахова В.І. Ще раз про громадянську відповідальність учителя. *Український соціум*. 2005. № 1 (6). С. 10-14.
3. Басалюк Н. М. Можливості спеціальної школи у підвищенні фахової компетентності вчителя-дефектолога. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*, 2011. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. Вип. № 17. С. 5-18.
4. Бойчук Ю. Професіограма вчителя в умовах упровадження інклюзивної моделі навчання. *Імідж сучасного педагога*. 2012. № 10. С. 57–59.
5. Буркова Л.В. Соціономічні професії: інноваційна підготовка фахівців у вищих навчальних закладах: моногр. Київ: Інформ. системи, 2010. 278 с.
6. Брюховецька О.В., Гусєв А.І, Чаусова Т.В., Інжиєвська Л.А. Психологічні особливості розвитку професійно важливих якостей майбутнього психолога у закладі вищої освіти. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. Вип. 22 (51). 2022. С. 47-62.
7. Вірна Ж.П., Фенина О. Я. Професійний самоменеджмент особистості : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 212 с.
8. Воротинцева О.О. Підвищення рівня професійних компетентностей педагогів інклюзивно-ресурсних центрів у системі неперервної освіти. *Inclusion and Diversity*. 2023. №2. С. 17-20.
9. Гладуш В.А. Удосконалення підготовки корекційного педагога в умовах університетської освіти : монографія / за ред. В.А. Гладуш, З.П. Бондаренко, Н.В. Зимівець та ін. Дніпро : Акцент ПП, 2015. 324 с.

10. Головач Н. В. Порівняльний аналіз сутності та змісту понять «професійно значущі якості» і «професійна компетентність». *Молодь і ринок* : щомісячний наук.-пед. журн. 2016. Вип. 9 (140). С. 127-131.
11. Григоренко Т. В. Компетентнісний підхід в контексті професійної підготовки психологів (спеціальних, клінічних). *Педагогічний часопис Волині*, 2019. № 1 (12). С. 78-86.
12. Гура О. І. Логіко-концептуальні аспекти дослідження формування особистісно-професійних характеристик педагога. *Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки*. 2011. Вип. 54. С. 106-112.
13. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова; упоряд. В. М. Тімашова. Київ: «МП Леся», 2011. 528 с.
14. Докучина Т.О. Професійна мобільність фахівців спеціальної освіти у контексті міждисциплінарного дискурсу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2022. 1 (50). С. 86-89.
15. Докучина Т. Аналіз проблеми професійної мобільності корекційних педагогів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 9 (103). С. 54-65.
16. Дуденок О.В., Корж І.В. Професійно-особистісний розвиток фахівців спеціальної освіти. Харків: Освіта і наука, 2020. 142 с.
17. Зарубінська І. Б. Компетентнісний підхід до формування змісту навчально-виховного процесу. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Київ, 2008. Вип. 12. С. 58-65.
18. Засенко В. Інклюзивна освіта: стан і перспективи розвитку в Україні. К.: ФОП Придатченко П.М. 2017. С. 22.
19. Кандиба М. О. Психологічний аналіз професійного становлення особистості. *Психологія: сучасні проблеми та перспективи розвитку*: зб. наук. праць. Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2013. С. 102-109.

20. Каплієнко А.І. Формування готовності майбутніх фахівців спеціальної освіти до командної роботи в умовах інклюзії. Дис. канд. пед. наук. Київ, 2022. 246 с.
21. Кузава І., Гац Г. Професійна готовність майбутніх спеціальних педагогів до впровадження інклюзивної освіти: монографія. *European and global vectors for education development in Ukraine: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. С. 344-372.
22. Кузава І. Формування інклюзивної компетентності майбутніх фахівців спеціальної освіти. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*. №1 (6) 2024. С. 160-166.
23. Ковальчук Л.О. Основи педагогічної майстерності. Львів: Видав. центр Львівського національного університету імені Івана Франка, 2007. 608 с.
24. Ковальчук О.П. *Основи педагогічної майстерності*. Київ: Вища школа, 2018. 532 с.
25. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агенство», 2012. 200 с.
26. Колишкін О. В. Особливості професійної діяльності корекційного педагога в роботі із сім'ями, що виховують дітей з особливими потребами. *Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»* : навч. посіб. для ВНЗ. Суми : Унів. кн., 2016. С. 320-333.
27. Колишкін О. В. Професіограма вчителя-дефектолога. *Вступ до спеціальності «Корекційна освіта»* : навч. посіб. для ВНЗ. Суми : Унів. кн., 2016. С. 297-313.
28. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія. К.: СаммітКнига, 2019. 272 с.
29. Корекційна психопедагогіка (Олігофренопедагогіка) : навчально-методичний посібник / укл. О.В. Гаяш. Ужгород: ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2021. 255 с.

30. Кошонько Г. А. Сутність та структура професійної компетентності педагога. *Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів*. Житомир : ФОП Левковець, 2016. С. 30-37.

31. Кравець Н.П. Підготовка майбутніх корекційних педагогів до роботи з дітьми з посттравматичними симптомами. *Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів* : зб. наук. праць за матеріалами VI Міжнародної інтернет-конференції, 24 листопада 2022 р. / відп. ред. В.В. Макарчук. Умань, 2022.С. 56–60.

32. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 8–15.

33. Луценко І.В. Організаційно-педагогічні умови діяльності асистента вчителя в інклюзивному навчальному закладі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. Київ, 2017. 20 с

34. Маркова І.С., Садкіна В.І. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: від теорії до практики: у запитаннях та відповідях. *Завучу. Усе для роботи*. 2016. № 17/18. С. 4-7.

35. Мартинчук О.В. Концепція підготовки майбутніх фахівців у галузі спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. Том 1. Випуск 15. 2018. С. 49-53.

36. Мартинчук О.В. Дослідження мотиваційних орієнтацій майбутніх спеціальних педагогів як детермінант успішної діяльності в інклюзивному середовищі. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)* : збірник наукових праць / за ред. В.М. Синьова, О.В. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2018. Вип. 11. С. 215–232.

37. Маслей О. Працюємо з дітьми з особливими освітніми потребами: тренінг для педагогів. *Шкільному психологу. Усе для роботи*. 2016. № 1. С. 20–26.

38. Миронова С. П., Буйняк М. Г. Професійна діяльність та особистість корекційного педагога : навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. 136 с.

39. Миронова С. П., Докучина Т.О. Розвиток фахової компетентності корекційних педагогів у процесі професійної діяльності. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2019. Вип. 38. С. 123-129.

40. Омельченко М.С. Особливості розвитку свідомості корекційного педагога в період професійної адаптації. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 6. С. 22-26.

41. Омельченко М.С. Дослідження стратегії професійного розвитку корекційного педагога. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2019. №3. (1). С. 144-158.

42. Омельченко М.С. Типізація корекційних педагогів на основі професійно-особистісних якостей. *Вісник післядипломної освіти*. Випуск 9 (38). «Серія «Соціальні та поведінкові науки». 2019. С. 39-54.

43. Омелянович І.М. Формування професійних якостей майбутніх вчителів початкових класів для роботи в умовах інклюзивної освіти. *Evoluția sistemului național al învățământului special și incluziv ca proces unitar teoretico-praxiologic în câmpul educațional european* . 2022. С. 243-248.

44. Павлишина Н., Кузава І. Особливості підготовки майбутніх спеціальних педагогів у закладах вищої освіти в умовах воєнного стану. *Acta Paedagogica Volynienses*, 2024. №3. С. 81-86.

45. Підвищення професіоналізму фахівця засобами інноваційних педагогічних технологій : збірник матеріалів XXVI Міжнародна науково-

практичної конференції 6-7 грудня 2022 року / за заг. ред. О.Є. Антонової, Н.П. Бірук, В.В. Павленко. Житомир, Вид-во ЖДУ, 2023. 226 с.

46. Підготовка майбутніх фахівців спеціальності 016 Спеціальна освіта до професійного розвитку: навчально-методичний посібник / укладач: Світлана Михальська. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 234 с.

47. Пов'якель Н. І. Професіогенез мислення психолога-практика в системі вищої школи: монографія. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2008. 299 с.

48. Пріма Р.М. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутнього фахівця спеціальної освіти. Дис. д-ра пед. наук. Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк. 2010. 464 с.

49. Провальна Н. Психологічна готовність фахівців інклюзивної освіти до роботи з дітьми з розладом аутистичного спектру (РАС). *Психологічні перспективи*. 2022. Вип. 40. С. 149-166.

50. Прядко Л. О. Професійно-гуманістична спрямованість особистості як складова інклюзивної компетентності педагога. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2014. Вип. 28. С. 185-189.

51. Прядко Л. О. Формування інклюзивного простору як засобу готовності педагога загальноосвітнього навчального закладу до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 4. С. 444-450.

52. П'яткова Т. Розвиток інклюзивної компетентності вчителя : швейцарський досвід. К.: Освіта. 2017. 75 с.

53. Савінова Н.В. Змістова та рівнева характеристики готовності майбутніх вчителів-логопедів до роботи в умовах розвивального активно-ігрового середовища. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2019. Випуск №12. С. 245-256.

54. Савінова Н. В., Берегова М. І. Деонтологічна компетентність корекційного педагога в умовах інклюзивного навчання. *Молодий вчений*. 2015. № 2 (4). С. 99-101.
55. Савінова Н. В., Берегова М.І. Культура мовлення як складова деонтологічної культури корекційного педагога у системі інклюзивної освіти. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 5 (1). С. 292-302.
56. Сайко Х.Я. Професіограма корекційного педагога. *Актуальні проблеми психології*: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка. Київ: Видавництво «Фенікс», 2013. Вип. 16. Т. XII: Психологія творчості. С. 427–434.
57. Сергеева, В.Ф. Вектори компетентнісно орієнтованої фахової підготовки майбутніх учителів-дефектологів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : збірник наукових праць. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. Вип. 44. С. 82-90.
58. Суховієнко Н.А. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький: ХГПА, 2018. 292 с.
59. Силкін О. О. Зміст терміна «професійно значущі якості особистості» і технологія визначення цих якостей для окремого фахівця. *Наукові праці. Серія: Педагогіка, психологія і соціологія*. Донецьк : ДВНЗ "ДонНТУ", 2011. Вип. 9 (191). С. 232-246.
60. Синьов В.М., Супрун Д.М., Шеремет М.К. Тенденції професійної підготовки фахівців спеціальної освіти в системі вищої школи. *Вища освіта України*. 2020. №1. С. 34-42.
61. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти: монографія. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.

62. Тарасова В. В. Риторична культура як складова професійно-комунікативної компетенції майбутніх корекційних педагогів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2014. Вип. 34 (87). С. 341-347.

63. Формування професійної компетентності у майбутніх фахівців спеціальної освіти: збірник тез доповідей I Науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю, 20-21 жовтня 2022 р., Ужгород / Упоряд.: С.В. Стеблюк. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 196 с.

64. Хоссейн М. Професійно значущі якості особистості: соціально-педагогічний дискурс. *Соціальна робота*. 2018. 1 (3). С. 45-47.

65. Хоссейн М. Професійно значущі якості: методи визначення та розвитку. *Сучасні тенденції управління персоналом*. Київ: Освіта, 2023. С. 78-82.

66. Чепелева Н. В., Пов'якель Н. І. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога. *Психологія*. Вип. 3. 2002. С. 35-41.

67. Човган О.О. Теоретико-методичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців соціономічних професій до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 10. Т. 3. С. 163-166.

68. Чопік О. В. Роль педагогів закладів загальної середньої освіти у реалізації корекційного компоненту інклюзивної освіти. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. 2022. Вип. 19. С. 249-260.

69. Чуйко О. В. Чинники становлення професійних компетенцій у майбутніх фахівців соціономічних професій. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки* : зб. наук. праць Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. 2014. № 2 (23). С. 273-278.

70. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: підруч. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

71. Шевців З. Професіограма фахівця з інклюзивної освіти закладу загальної середньої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 31 Т. 4. С. 244-250.

72. Шеремет М. К, Супрун Д.М., Кондукова С.В. Професійна підготовка фахівців спеціальної освіти в умовах сьогодення. *Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей із особливими освітніми потребами* : Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 14-15 травня 2020 : До 15-річчя ВГО «Українська асоціація корекційних педагогів» / НПУ імені М. П. Драгоманова ; Факультет спеціальної та інклюзивної освіти ; ВГО «Українська асоціація корекційних педагогів». Київ, 2020. С. 6-10.

73. Штепа О. С. Тенденції особистісного саморозвитку майбутніх психологів: ресурсний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія: Психологічні науки*. 2013. Вип. 16. С. 232-240.